

نوع مقاله:
پژوهشی

10.22052/HSI.2022.246119.10

آینده پژوهی هنر گیوه بافی شهرستان دهاقان

ایمان زکریایی کرمانی*
افسانه رحیمی**

تاریخ دریافت: ۱۴۰۰/۷/۱ تاریخ پذیرش: ۱۴۰۰/۱۰/۱۹

صنایع
پژوهشی ایران

دوفصلنامه علمی هنرهای صناعی ایران

سال چهارم، شماره ۲، پیاپی ۷

پاییز و زمستان ۱۴۰۰

۳۷

چکیده

هنرهای سنتی، مجموعه هنرهای اصیل، بومی و مردمی هر کشور است که ریشه‌های عمیقی در فرهنگ و تمدن آن ملت دارد. یکی از هنرهای ارزشمند ایرانی که متناسب با اقلیم هر منطقه به وجود آمده، گیوه بافی است. گیوه ملکی از جمله گیوه‌های سنتی است که در شهرستان دهاقان از توابع استان اصفهان تولید می‌شود و از کیفیت خوبی برخوردار است. متأسفانه کم‌توجهی به این هنر و پیشه به سبب نآگاهی از تولیدات صنعتی، تولید و استفاده از این پاپوش سنتی را در بین مردم معاصر کم‌رنگ کرده است به گونه‌ای که شاید تا سالیان نه‌چندان دور، جز نامی از آن در کتاب‌ها و مقالات مردم‌شناسی نتوان یافت. بنابراین این پژوهش، با هدف واکاوی عمیق در زمینه هنر گیوه بافی شهرستان دهاقان، شناسایی عوامل اثرگذار و ارائه راهکارهای مناسب برای توسعه، تداوم و آینده بهتر این هنر صورت گرفته است و به این سؤال پاسخ می‌دهد که چگونه می‌توان افراد را برای یادگیری و تولید این هنر جذب کرد؟ این پژوهش با روش توصیفی تحلیلی از نوع مطالعات مردم‌نگاری از لحاظ ماهیت، کیفی و تحلیل داده‌ها با رویکرد آینده‌پژوهی انجام گرفته است. نمونه‌گیری به صورت غیراحتمالی و بر پایه اشباع اطلاعاتی با مشارکت ۲۰ نفر از هنرمندان، صاحب‌نظران و مصرف‌کنندگان صورت گرفته و به دو روش اسنادی و میدانی جمع‌آوری شده است. نتایج حاصل از این پژوهش گویا آن بوده که بر اساس ۶ عامل پیشران کلیدی، ۴ سناریوی درنای امید، سیمرغ، ای کیوسان و شازده کوچولو ارائه شده است؛ ایجاد این عوامل باعث جذب، تقویت و توانمندسازی تخصصی هنرجویان و همچنین تداوم، رونق و توسعه (فرهنگی، اقتصادی و اجتماعی) هنر گیوه بافی می‌شود و می‌توان آینده مطلوبی برای این هنر انتظار داشت.

کلیدواژه‌ها:

گیوه بافی، گیوه ملکی، دهاقان، آینده‌پژوهی، سناریونویسی.

* استادیار گروه فرش، دانشکده صنایع دستی، دانشگاه هنر اصفهان، اصفهان، ایران / i.zakariaee@au.ac.ir

** دانشجوی کارشناسی ارشد هنر اسلامی، دانشکده صنایع دستی، دانشگاه هنر اصفهان، اصفهان، ایران (نویسنده مسئول) / Afsaneh.rahimi1400@gmail.com

۱. مقدمه

گیوه، یک نماد فرهنگی و از هنرهای سنتی کشور و آیین تمام‌نمای آداب و سنن اقوام ایرانی است. حفظ و نگهداری این هنر، پاسداری از بنیان‌های هنری و فرهنگی ایرانیان و نشان‌دهنده هویت و اصالت آن است. گیوه را با رویه‌ای از نخ پنبه‌ای و تخت چرمی، لاستیکی یا پارچه‌ای می‌سازند. در اکثر نقاط ایران و در بین اقوام مختلف، هنر گیوه‌بافی بوده است. تفاوت پاپوش‌ها در مناطق گوناگون تا حدی به علت اقلیم و نیاز آن منطقه بوده است (هاشمی ۱۳۹۵، ۳۷). گیوه ملکی از جمله هنرهای سنتی مردم شهرستان دهاقان است که از دیرباز در این منطقه رواج داشته است؛ این پاپوش ویژگی‌های منحصر به فردی دارد که با طبیعت خشک و کوهستانی بسیاری از مناطق کشور سازگار است. گیوه سبک و راحت، با استحکام، ضد نفوذ آب و متناسب با شرایط شغلی (دامداری، کشاورزی، باغبانی و...) و همچنین برای پیاده‌روی‌های طولانی مناسب است. نوع طراحی و دوخت آن به گونه‌ای است که لنگه به لنگه نمی‌گردد و پای راست و چپ ندارد. به همین دلیل از پای‌افزارهای دیگر متمایز شده و شهرت جهانی پیدا کرده است (علی‌پور ۱۳۹۹، ۱۰). از آنجا که در دوره حاضر با روی کار آمدن دستگاه‌های کارخانه‌ای تولید کفش، گیوه‌بافی به هنری صرفاً بومی، وقت‌گیر و فراموش شده بدل شده است، این پژوهش با هدف واکاوی عمیق در زمینه هنر گیوه‌بافی شهرستان دهاقان و شناسایی عوامل اثرگذار و ارائه راهکارهای مناسب برای توسعه، تداوم و آینده بهتر این هنر صورت گرفته است و پاسخ به این سؤال که چگونه می‌توان افراد را برای یادگیری و تولید این هنر جذب کرد، ضرورت پژوهش است. برای پاسخ‌گویی به پرسش‌ها، این پژوهش با روش توصیفی تحلیلی از نوع مطالعات مردم‌نگاری با ماهیت کیفی و تحلیل داده‌ها با رویکرد آینده‌پژوهی انجام شده است. نمونه‌گیری به صورت غیراحتمالی و بر پایه اشباع اطلاعاتی با مشارکت ۲۰ نفر از هنرمندان، صاحب‌نظران و مصرف‌کنندگان صورت گرفته و به دو روش اسنادی و میدانی جمع‌آوری شده است.

۱-۱. پیشینه پژوهش

با توجه به بانک اطلاعاتی که پژوهشگر در اختیار داشته است از قبیل مصاحبه، کتاب‌ها و مقالات درباره پیشینه پژوهش می‌توان به اختصار به موارد زیر اشاره کرد: صداقت کیش (۱۳۶۵) در کتاب تاریخچه صنعت گیوه‌دوزی در ایران، به واژه‌شناسی، تاریخچه گیوه و انواع آن و صنعت گیوه‌دوزی و مراحل ساخت آن در شهرهای مختلف ایران پرداخته است. سرلک (۱۳۷۹) در پژوهشی به ذکر اهمیت و مواد اولیه و مراحل گیوه‌دوزی در منطقه بختیاری چهارلنگ پرداخته است. چیت‌ساز (۱۳۷۹) در کتاب تاریخ پوشاک ایرانیان و یارشاطر (۱۳۸۳) در کتاب پوشاک در ایران زمین به هنر گیوه‌بافی اشاره کرده‌اند. وولف (۱۳۸۴) در کتاب صنایع دستی کهن ایران، به هنر و پیشه گیوه‌دوزی و مراحل انجام کار پرداخته است. کریمی و حبیبی (۱۳۸۹) در مقاله «گیوه (جوراب) سنجانی، هنری رو به فراموشی» مطالبی درباره تاریخچه و شیوه تولید گیوه در شهر سنجان بیان کرده‌اند. رضایی (۱۳۹۱) در پایان‌نامه کارشناسی ارشد بررسی صنایع دستی بر اقتصاد خانوار روستایی (مطالعات موردی: گیوه‌بافی منطقه اورامانات)، ارتقای سطح آموزش و کیفیت گیوه‌بافی را مورد پژوهش قرار داده است. حافظی و اسماعیل‌زاده (۱۳۹۳) در کتاب راهنمای سناریونگاری، روش و مراحل سناریونویسی را توضیح داده‌اند. نیکویی، پیوندی، و داودی (۱۳۹۴) در پژوهش «کارآفرینی و نوآوری با استفاده از توسعه روند تولید پای‌پوش سنتی گیوه»، به تاریخچه گیوه و ارتقای سطح تولید آن، ایجاد طرح‌های متنوع، کارآفرینی و نوآوری‌شده و بازده اقتصادی پرداخته است. هاشمی (۱۳۹۵) در پژوهش «بررسی و شناخت ویژگی‌های گیوه آجیده (صنایع دستی بومی منطقه سنجان)» تاریخچه گیوه و انواع آن، صنعت گیوه‌دوزی، مراحل ساخت و ابزار کار و تغییر و تحولات این هنر در شهرهای مختلف ایران را بررسی کرده است. شجاع نوری و دیگران (۱۳۹۵) در مقاله «عوامل مؤثر بر توسعه کسب‌وکار صنایع دستی (مطالعه موردی: کلاش، گیوه کردستان)» به عوامل مؤثر در توسعه گیوه کردستان پرداخته است. رستمی، خجسته، و کشاورز (۱۳۹۷) در کتاب مبانی آینده‌پژوهی درباره آینده‌پژوهی و مباحث مرتبط با آن پرداخته‌اند. علی‌پور (۱۳۹۹) در کتاب گیوه‌پاوشی به قدمت تاریخ، مطالبی درباره انواع گیوه و ساخت گیوه ملکی شهرستان دهاقان بیان کرده است. مقالات متعددی در خصوص معرفی و شیوه‌های تولید هنر گیوه‌بافی و کارکرد اقتصادی و کارآفرینی آن نگارش شده است اما با توجه به بررسی‌های صورت‌گرفته در خصوص پژوهش‌های انجام‌شده در زمینه گیوه‌بافی شهرستان دهاقان تاکنون پژوهشی با رویکرد آینده‌پژوهی صورت نگرفته است و پژوهش حاضر برای نخستین بار به شناسایی عوامل اثرگذار و ارائه راهکارهای مناسب برای توسعه و تداوم و آینده بهتر این هنر پرداخته است.

۲-۱. روش پژوهش

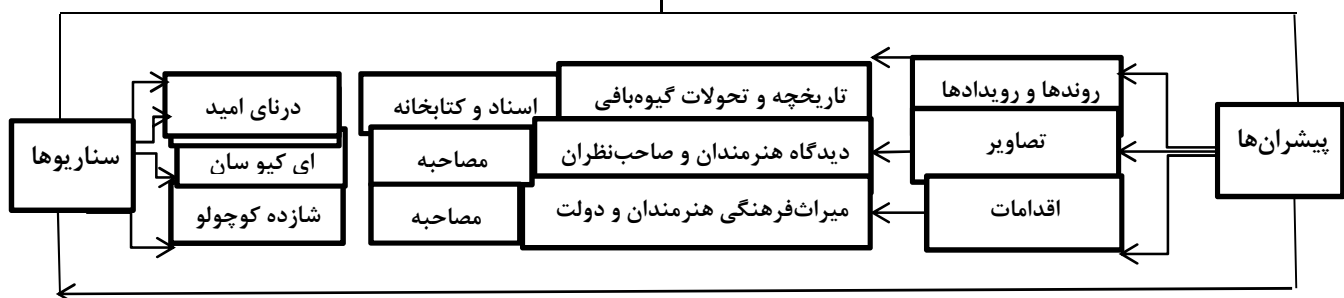
برای پاسخ‌گویی به پرسش‌ها و رسیدن به پیشران‌های شاخص، ابتدا منابع و پیشینه مرتبط با هنر گیوه‌بافی، از طریق اسناد کتابخانه‌ای مورد مطالعه قرار گرفته، سپس با بهره‌گیری از اطلاعات به‌دست‌آمده با ۲۰ نفر از هنرمندان، صاحب‌نظران و فروشندگان و خریداران در خصوص این هنر مصاحبه شده که مشخصات مصاحبه‌شوندگان با کدهای مربوط به خود در جدول زیر شرح داده شده است (جدول ۱). این پژوهش از نظر هدف، کاربردی و با روش توصیفی تحلیلی از نوع مطالعات مردم‌نگاری، از لحاظ ماهیت، کیفی و تحلیل داده‌ها با رویکرد آینده‌پژوهی انجام شده است. نمونه‌گیری به صورت غیراحتمالی بر پایه اشباع اطلاعاتی و با روش میدانی جمع‌آوری شده است. فرایند تحقیق شامل پیشران‌های مؤثر برای رسیدن به سناریوها که در قالب الگوی مفهومی ترسیم شده است (تصویر ۱).

جدول ۱: مشخصات مصاحبه‌شوندگان

کد	تخصص مصاحبه‌شونده	جنسیت	سن	میزان تحصیلات	سابقه کار	محل مصاحبه	تاریخ مصاحبه
۱	مدیر ارشد میراث فرهنگی	مرد	۴۳	کارشناس عمران	۱۴	اداره میراث فرهنگی	۱۴۰۰/۰۹/۰۵ و ۰۸
۲	هنرمند گیوه‌دوز	مرد	۵۵	دیپلم	۲۵	محل کار	۱۴۰۰/۰۹/۰۶
۳	هنرمند گیوه‌دوز	مرد	۸۰	بی‌سواد	۴۵	محل کار	۱۴۰۰/۰۹/۰۶
۴	هنرمند گیوه‌دوز	مرد	۶۲	سیکل	۱۰	محل کار	۱۴۰۰/۰۹/۰۷
۵	کارشناس اشتغال‌زایی	مرد	۴۴	کارشناسی	۱۵	اداره کمیته امداد	۱۴۰۰/۰۹/۰۷
۶	صاحب‌نظر	مرد	۳۸	کارشناسی ارشد	۱۱	غیرحضور (واتساپ)	۱۴۰۰/۰۹/۰۸
۷	هنرمند گیوه‌دوز	مرد	۴۲	کارشناسی	۳	محل کار	۱۴۰۰/۰۹/۰۸
۸	هنرمند گیوه‌دوز	زن	۳۲	کارشناسی	۲	محل کار	۱۴۰۰/۰۹/۰۹
۹	معلم ابتدایی	زن	۳۸	کارشناسی ارشد	۱۳	منزل شخصی	۱۴۰۰/۰۹/۱۵
۱۰	کارمند آموزش و پرورش	زن	۴۸	کارشناسی ارشد	۱۹	اداره آموزش و پرورش	۱۴۰۰/۰۹/۱۵
۱۱	تاجر گیوه	مرد	۵۶	کارشناسی	۱۰	غیرحضور (واتساپ)	۱۴۰۰/۰۹/۱۶
۱۲	صاحب‌نظر	زن	۳۲	کارشناسی ارشد	۸	محل کار	۱۴۰۰/۰۹/۱۶
۱۳	مصرف‌کننده	مرد	۶۵	دیپلم	۲۰	غیرحضور (تلفن)	۱۴۰۰/۰۹/۱۶
۱۴	مصرف‌کننده	مرد	۵۸	دیپلم	۱۵	منزل شخصی	۱۴۰۰/۰۹/۱۷
۱۵	مصرف‌کننده	زن	۲۸	کارشناسی ارشد	۳	منزل شخصی	۱۴۰۰/۰۹/۱۷
۱۶	کارشناس بهزیستی	زن	۳۷	کارشناسی	۸	حضور محل کار	۱۴۰۰/۰۹/۱۷
۱۷	کارشناس آموزشی	مرد	۴۳	کارشناسی	۱۸	حضور محل کار	۱۴۰۰/۰۹/۱۸
۱۸	کارآفرین	مرد	۳۹	کارشناسی	۵	کرمانشاه	۱۴۰۰/۰۹/۱۸
۱۹	کارآفرین هنرمند	مرد	۴۵	کارشناسی	۱۵	چهرم	۱۴۰۰/۰۹/۱۹
۲۰	کارآفرین هنرمند	مرد	۵۰	دیپلم	۱۰	آباده	۱۴۰۰/۰۹/۱۹

(نگارندگان)

آینده‌پژوهی هنر گیوه‌بافی شهرستان دهاقان

تصویر ۱: الگوی مفهومی (نگارندگان)

۲. مفاهیم نظری

۱-۲. آینده‌پژوهی

آینده‌پژوهی معادل واژه لاتین Futures Study شامل تلاش‌هایی است که با استفاده از تجزیه و تحلیل منابع، الگوها و عوامل تغییر یا ثبات، آینده‌های بالقوه را تجسم و برای آن‌ها برنامه‌ریزی می‌کند. آینده‌پژوهی بازتاب می‌کند که چگونه از درون تغییرات «امروز»، واقعیت «فردا» متولد می‌شود (رستمی، کشاورز، و خجسته ۱۳۹۷، ۷۴). آینده‌پژوهی، رشته‌ای مستقل است که به‌شکلی روشمندانه به مطالعه آینده می‌پردازد. این رشته، تصاویری از آینده در اختیار ما قرار می‌دهد تا در زمان حال، بر اساس این تصاویر بتوان به‌شکل کارآمدتری تصمیم گرفت. این تصاویر در سه مقوله آینده‌های ممکن، محتمل و مطلوب طبقه‌بندی شده است. در این راستا وندل بل^۱ یکی از متفکران مهم این حوزه، آینده‌پژوهی را به این شکل تعریف می‌کند: «آینده‌پژوهی رشته مستقل به شمار می‌رود که هدفش مطالعه منظم آینده است. آینده‌پژوهان به دنبال کشف، ابداع، ارائه، آزمون و ارزیابی آینده‌های ممکن، محتمل و بهتر هستند. آنان انتخاب‌های مختلفی درباره آینده فراروی انسان‌ها قرار می‌دهند و در انتخاب و پی‌ریزی مطلوب‌ترین آینده به آنان کمک می‌کنند.» با این اوصاف، آینده‌پژوهی به‌طور مستقیم در خدمت مدیریت و برنامه‌ریزی راهبردی قرار می‌گیرد و می‌تواند نقش تعیین‌کننده‌ای در تصمیم‌سازی و سیاست‌گذاری ایفا کند (همان، ۱۹-۲۱).

۲-۲. تعریف گیوه

«گیوه نوعی کفش که رویه آن از نخ یا ابریشم بافته می‌شود و ته آن از چرم یا پارچه است. گیوه باف کسی که رویه گیوه را می‌بافد، گیوه‌دوز کسی که رویه و کف گیوه را به هم می‌دوزد» (عمید ۱۳۷۵، ۲۰۸۹). در لغت‌نامه دهخدا آمده است: «گیوه بافتی پرگره است که رویه آن از ریسمان پنبه بافته است و قسمت زیرین آن از چرم یا لته‌های درهم‌فشرده و درهم‌کشیده ساخته می‌شود» (دهخدا، ۱۳۷۷، ج. ۱۳: ۱۹۴۹۲) در فرهنگ فارسی معین آمده است: «گیوه نوعی پای‌افزار است که رویه آن از ریسمان و نخ پرگ (ریسمان‌های پنبه‌ای بافته) و زیره یا تخت آن را گاه از چرم و از لته‌های درهم‌فشرده سازند و ملکی نوعی گیوه که نوکی باریک و برگشته دارد» (معین ۱۳۸۱، ۱۵۱۹).

۳. معرفی هنر گیوه‌بافی شهرستان دهاقان

شهرستان دهاقان در ۱۰۰ کیلومتری جنوب اصفهان واقع شده که از شرق به شهرستان شهرضا از غرب به شهرستان بروجن و از شمال و جنوب به ترتیب به شهرستان‌های مبارکه و سمیرم محدود است و در میان دو استان اصفهان و چهارمحال بختیاری قرار گرفته و از آب‌وهوای نسبتاً خوب و همچنین بهار و تابستان معتدل برخوردار است (تصاویر ۲ و ۳) (ادیب ۱۳۹۰، ۹). بر اساس روایات برخی اهالی، دهاقان در قرون گذشته به‌وسیله فردی به نام «روزبه» از پیروان آیین زرتشت پایه‌گذاری شده است. تحقیقات به‌عمل آمده بر روی سفال‌های مکشوف، حاکی از زندگی جمعی در چند قرن پیش از اسلام است. با توجه به مطالب ذکرشده و تأیید گروه تحقیق باستان‌شناسی سازمان میراث‌فرهنگی استان اصفهان می‌توان چنین استنباط کرد در دوران قبل از اسلام بیش از ۱۴۰۰ سال قبل در شهرستان دهاقان آثاری از حیات و زندگی گروهی و اجتماعی وجود داشته است (عناقه و محمدی ۱۳۸۱، ۶۳-۶۴).

تصویر ۳: نقشه دهاقان (ادیب ۱۳۹۰، ۵)

تصویر ۲: موقعیت ماهواره‌ای شهرستان دهاقان (google earth 2022)

گیوه‌بافی در دهاقان از گذشته تا به امروز به دلیل نوع بافت رویه گیوه و تخت رونق خاصی داشته و به نام «گیوه ملکی» شناخته شده است. گیوه پاپوشی بسیار سبک و راحت است باعث خنکی پا و جلوگیری از عرق کردن پا شده و برای درمان درد کمر و پا و میگرن مؤثر است (تصاویر ۴ و ۵) (پاسخگویان کد ۱، ۲، ۳).

تصویر ۵: گیوه ملکی با رویه مشبک شهرستان دهاقان (نگارندگان ۱۴۰۰)

تصویر ۴: گیوه ملکی شهرستان دهاقان (نگارندگان ۱۴۰۰)

۴. مراحل ساخت گیوه

این پاپوش سنتی از ساده‌ترین مواد تهیه شده است و با ساده‌ترین روش‌ها نیز ساخته و پرداخته می‌گردد. ساخت و تولید گیوه در چهار مرحله اصلی، چرم‌سازی، رویه‌بافی، تخت‌کشی و گیوه‌بافی صورت می‌گیرد. رویه گیوه را از نخ تابیده پنبه‌ای می‌بافند. کمر گیوه را از چرم دباغی‌شده سفید می‌سازند و تخت گیوه یا زیره را از تکه پارچه‌های نخی کرباسی یا متقال و مانند آن تهیه می‌کنند. در کار آماده‌سازی گیوه نیز سه نفر مستقل از یکدیگر کار می‌کنند: گیوه‌باف، گیوه‌کش، گیوه‌دوز.

۱.۴. گیوه‌باف (گیوه‌چین)

کسی است که رویه گیوه را با نخ تابیده پنبه‌ای بسیار تابیده‌شده می‌بافد و معمولاً این کار را بانوان بافنده انجام می‌دهند (تصویر ۶). رویه اگر برای گیوه ملکی باشد؛ از نخ تابیده نازک و ظریف و نقش‌دار و اگر برای گیوه معمولی و روستایی باشد، از نخ ضخیم و بدون نقش و ساده بافته می‌شود و پنجه آن پهن‌تر از پنجه گیوه ملکی است. جفت رویه و جفت تخت گیوه شبیه و اندازه هم بافته و تهیه می‌گردد زیرا گیوه پای چپ و راست ندارد (پاسخگوی کد ۲).

۲.۴. گیوه‌کش یا تخت‌کش

تخت‌کش، کار اصلی گیوه را انجام می‌دهد. تخت گیوه را از پارچه‌های مندرس و محکم کنانی می‌سازند. نخست آن‌ها را به صورت نوار بریده کنار هم قرار داده و میانه آن را با درفش سوراخ کرده و دوال چرمی را از آن عبور می‌دهد. سپس با مشتته روی تخت می‌کوبد و مرتب آن را خیس کرده و شفره می‌کشد. در پایان کتیرا و رنگ جوهری سرمه‌ای را مخلوط کرده روی تخت ریخته و با شفره سرتاسر تخت پخش می‌کند. هم‌اکنون تخت آماده ارسال به گیوه‌باف است (علی‌پور ۱۳۹۹، ۳۸۳۷).

۳.۴. گیوه‌دوز

گیوه‌دوز به کسی گویند که رویه و تخت گیوه از پیش آماده‌شده را با چرمی به نام کمر به یکدیگر می‌دوزد و کار پایانی ساخت گیوه را انجام می‌دهد (تصویر ۷) (پاسخگوی کد ۲).

تصویر ۷: گیوه‌دوز (نگارندگان ۱۴۰۰)

تصویر ۶: گیوه‌باف (Url 1)

۵. انواع گیوه

گیوه بر اساس نوع بافت رویه، مواد استفاده در ساخت تخت و نوع اتصال و شکل ظاهری به انواع مختلفی از جمله گیوه ملکی، آجیده، تخت چرمی، لته‌ای، تخت لاستیکی، ابریشمی و کلاش تقسیم شده است.

۱.۵. گیوه ملکی

گیوه ملکی که موضوع اصلی این پژوهش است، دارای رویه‌ای نفیس و گران بها بوده و نوک (پنجه) درازی دارد. طول رویه آن از گیوه‌های دیگر بلندتر و قسمت پشت آن نیز یک تکه چرم دوخته شده است. در گذشته، تخت این نوع گیوه را از پارچه‌های نخی و لباس‌های مندرس کرباسی می‌ساختند که امروزه بیشتر از شلوارهای کهنه جین آبی استفاده می‌کنند؛ به این صورت که پود آن از این پارچه‌ها و به شکل نوارهایی نازک و تار آن از چرم گاو است. پنجه و پاشنه تخت را نیز از پوست گاو تهیه می‌کنند و بعد از اتصال تار و پود به هم، دور آن را حاشیه می‌زنند و اضافات آن را می‌برند و تخت را تهیه می‌کنند که به آن «تخت کهنه‌ای» یا «تخت ملکی» گویند.

۲.۵. گیوه آجیده یا آجده

گیوه آجیده تقریباً مانند گیوه ملکی است با این تفاوت که رویه آن درشت بافت بوده و کف آن هم از تخت چرمی بخیه‌دار ساخته شده است.

۳.۱.۵. گیوه تخت چرمی

گیوه تخت چرمی به کفش‌های عادی شباهت دارد و تخت آن چرمی است. این نوع گیوه بیشتر در شهرها مورد استفاده قرار می‌گیرد و به همین علت آن را گیوه شهری نیز می‌نامند.

۴.۵. گیوه لته‌ای

تفاوت گیوه لته‌ای با سایر انواع گیوه در این است که تخت آن را از قطعه‌های مندرس پارچه (لته) می‌سازند.

۵.۵. گیوه تخت لاستیکی

نوعی گیوه با بافت درشت و ارزان قیمت که دارای زیره پلاستیکی است.

۶.۵. گیوه ابریشمی

گیوه ابریشمی نوعی گیوه زینتی و تشریفاتی است که تخت آن چرمی یا لاستیکی و بافت رویه آن بسیار ظریف است. رویه این نوع گیوه از نخ ابریشمی رنگین بافته و اغلب با منجوق دوزی همراه است.

۷.۵. گیوه کردی یا کلاش

گیوه کلاش مخصوص مناطق کردنشین کشور بوده و محل اصلی تولید آن ناحیه اورامانات است. نوک پنجه آن گرد و تخت آن تقریباً شبیه به گیوه ملکی است (تصویر ۸) (علی‌پور ۱۳۹۹، ۲۱-۲۷).

تصویر ۸: از سمت راست: گیوه تخت آجیده، گیوه تخت چرمی، گیوه تخت پارچه‌ای مناطق غرب

ایران، گیوه ملکی مناطق مرکزی ایران، گیوه تخت چرمی با رویه ابریشمی (نیکویی، پیوندی، و داودی ۱۳۹۴)

۶. ابزار گیوه‌بافی

مشته وسیله‌ای فلزی است که در مشت جای گرفته و برای کوبیدن و قالب زدن استفاده می‌کنند. شفره شبیه چاقوست که جهت برش و صیقل دادن چرم‌ها کاربرد دارد. کارد شیوه‌بری، برای بریدن چرم و نخ و قسمت‌های اضافی کار و قالب، وسیله‌ای چوبی برای شکل دادن به رویه گیوه به کار می‌رود تا گیوه کوچک و بزرگ نشود. درفش در انواع مختلف بوده و در انتهای قسمت فلزی آن، دسته‌ای چوبی تهیه شده و به منظور سوراخ کردن و عبور دادن نخ کاربرد دارد. جوال دوز، سوزنی بلند است که انتهای آن، به صورت قلاب است. کُنده، ساقه‌ای (چوب درخت بَنه) استوانه‌ای شکل است که به عنوان پایه در حین ساخت تخت گیوه استفاده می‌کنند. چرم را بر روی آن قرار می‌دهند و با مشت روی آن می‌کوبند. گازانبر برای شکل دادن به رویه استفاده می‌گردد. چغل، چوبی است که زیر چرم و روی قالب جا می‌دهند. از کتیرا نیز برای صیقلی دادن رویه گیوه استفاده می‌کنند (تصویر ۹) (همان، ۴۴-۴۷).

تصویر ۹: ابزار گیوه‌دوزی (نگارندگان ۱۴۰۰)

۷. روندها و رویدادها

جیمز دیتور^۲ یکی از آینده‌پژوهان مشهور درباره آینده چنین می‌گوید: آینده از برهم‌کنش چهار مؤلفه روندها، رویدادها، تصاویر (دیدگاه‌ها) و اقدامات پدید می‌آید. بر این اساس روندها به پیوستگی تاریخی و وضعیت‌های عمده یا «تغییرات منظم در داده‌ها یا پدیده‌ها در خلال زمان» اشاره دارد. رویدادها به گسست‌های تاریخی و عدم اطمینان‌ها در مورد آینده پرداخته، تصاویر، مطلوبیت و چشم‌اندازها و اقدامات رهیافت علمی و تصمیم‌گیری‌هاست (رستمی، کشاورز، و خجسته ۱۳۹۷، ۳۷-۴۰). در ادامه به روندها و رویدادهای هنر گیوه‌بافی پرداخته شده است.

۸. تاریخچه گیوه‌بافی در ایران

تاریخچه پیدایش کفش در ایران زمین، سابقه‌ای بسیار دیرینه دارد. درباره تکامل صنعت کوچک گیوه‌بافی اطلاعات کمی موجود است. گیوه پاپوشی، سبک، بادوام و مناسب برای راهپیمایی‌های طولانی در مسیرهای ناهموار است. با توجه به این ویژگی‌ها، اغلب افراد پیدایش آن را به روزگاریانی خیلی پیش‌تر از پیدایش سایر انواع پاپوش نسبت داده‌اند و بر همین اساس باعث شده تا شکل‌گیری گیوه با افسانه‌ها پیوند بخورد. در اکثر منابع، تولید نخستین گیوه را به گیو، پهلوان داستانی ایران (که به روایت فردوسی پسر گودرز و داماد رستم است) نسبت

داده‌اند. مؤلف کتاب بهار عجم به نقل از فرهنگ قوسی نوشته: «گیوه منسوب به گیوه است که آن را برای سفر به سرزمین توران ساخت» (کریمی و حبیبی ۱۳۸۹، ۱۲۴). برخی با استناد به شاهنامه در تفسیر این نظریه عنوان کرده‌اند: گیوه وقتی برای بازگرداندن سیاوش (نوه کیکاووس) و مادرش فرنگیس به ترکستان رفت، هفت سال در آن دیار سرگردان بود و چون برای مسیر طولانی سفر خود نیاز به پای‌افزاری بادوام، سبک و خنک داشت، گیوه را تهیه کرد و در رهگذر قرون و اعصار تغییراتی در آن به وجود آمد (نیکویی، پیوندی، و داودی ۱۳۹۴، ۲). در دوران ساسانی مردم عادی اغلب کفش‌هایی چون گیوه‌های روستاییان امروزی می‌پوشیدند (تصویر ۱۴) (چیت‌ساز ۱۳۷۹، ۱۰). البلخی تاریخ‌نویس معروف در سال ۴۹۸ ق (۱۱۰۵ م) بیان کرده که غندیجان (جمیله امروز) فارس در صنعت گیوه‌بافی زبازد بوده، و در سال ۷۴۰ ق (۱۳۴۰ م) که مستوفی جغرافی‌نگار از آنجا دیدن کرده می‌نویسد که هنر گیوه‌بافی در اوج تکامل خود بوده است (علی‌پور ۱۳۹۹، ۱۳). در بین اسناد و مدارک دوره‌های بعد نیز نام گیوه، کاربردهای آن و حتی مشخصات افراد معروفی که به گیوه‌دوزی اشتغال داشته‌اند، وجود دارد. پیتز دلاواله (۱۶۵۲-۱۵۸۶)، اشراف‌زاده رومی که در دوره سلطنت شاه‌عباس صفوی به مدت شش سال در ایران اقامت داشت، در سفرنامه خود بیان می‌کند که ترجیح می‌دهد مانند مردم معمولی پاپوشی که از ریسمان ظریفی بافته شده است، به پا کند. منظور دلاواله از این پاپوش، همان گیوه است. همچنین شاردن، سیاح معروف فرانسوی که در دوره صفوی دو بار به ایران سفر کرده، در سیاحت‌نامه خود از نوعی کفش نام برده است که رویه آن مانند جوراب اروپاییان با میله بافته شده که به آن گیوه گویند. با توجه به نگاره‌های موجود از دوره صفوی به بعد، به موازات سایر تغییراتی که در شئون مختلف زندگی مردم ایران ایجاد شد، کفش نیز دچار دگرگونی گردیده و آنچه از تاریخ پوشاک در ایران برمی‌آید، دلالت دارد بر اینکه در دوره صفوی طبقات بالای جامعه عموماً از کفش‌های تمام چرم استفاده کرده و اغلب مردم معمولی گیوه می‌پوشیده‌اند (تصویر ۱۱) (دادور و پورکاظمی ۱۳۸۸، ۳۴-۳۶). طبق اظهار نظر اساتید کهنه‌کار این رشته هنری می‌توان قدمت گیوه‌دوزی به شکل فعلی را حدود ۳۰۰ سال تخمین زد (تصویر ۱۰ و ۱۳). با توجه به اینکه کماکان از این پاپوش سنتی در برخی از استان‌های کشورمان استفاده می‌شود، مشخص است که ریشه عمیق در سنت و فرهنگ ایرانیان دارد (علی‌پور ۱۳۹۹، ۱۰). امروزه گیوه با حفظ شکل سنتی خود با طرح‌ها و نقش‌های متنوعی برای استفاده گروه مختلف سنی و برای خانم‌ها و آقایان و حتی کودکان ساخته شده است. همچنین با کاربردهای جدیدی مثل کیف (رویه گیوه)، دمپایی، صندل مورد استفاده قرار می‌گیرد (تصویر ۱۲).

تصویر ۱۱: نگاره جوان گیوه‌پوش، دوره صفوی، مکتب اصفهان (دادور ۱۳۸۸)

تصویر ۱۰: گیوه ملکی دوره پهلوی (Url 2)

تصویر ۱۴: گیوه دوره ساسانی، موزه مردم‌شناسی کرمانشاه (Url 5)

تصویر ۱۳: گیوه ملکی دوره قاجار (Url 4)

تصویر ۱۲: گیوه تلفیق با چرم، نیمه دوره معاصر (Url 3)

۹. پیشران‌های تأثیرگذار

پیشران‌ها عوامل تأثیرگذار در شکل‌گیری آینده هستند. برای شناسایی پیشران‌هایی که روندهای آتی را شکل می‌دهند، نخست به شناسایی رویدادهایی که با وجود احتمال ناچیز وقوع، اثر بسیار زیادی باقی می‌گذارند پرداخته و پس از آن منابع و مؤلفه‌های اطلاعاتی به‌دست‌آمده از داده‌ها رصد می‌شود. از شناسایی پیشران‌های شاخص و تجزیه و تحلیل آن‌ها می‌توان به‌عنوان مبنایی برای تدوین سناریو استفاده کرد (رستمی، کشاورز، و خجسته ۱۳۹۷، ۹۵). بر همین اساس داده‌های کیفی حاصل از مصاحبه‌های برگزیده (جدول ۲) را به روش استقرایی تجزیه و تحلیل کرده تا پیشران‌های شاخص و تأثیرگذار در شکل‌گیری آینده هنر گیوه‌بافی شهرستان دهقان شناسایی شود.

جدول ۲: عوامل پیشران در شکل‌گیری آینده هنر گیوه‌بافی شهرستان دهقان

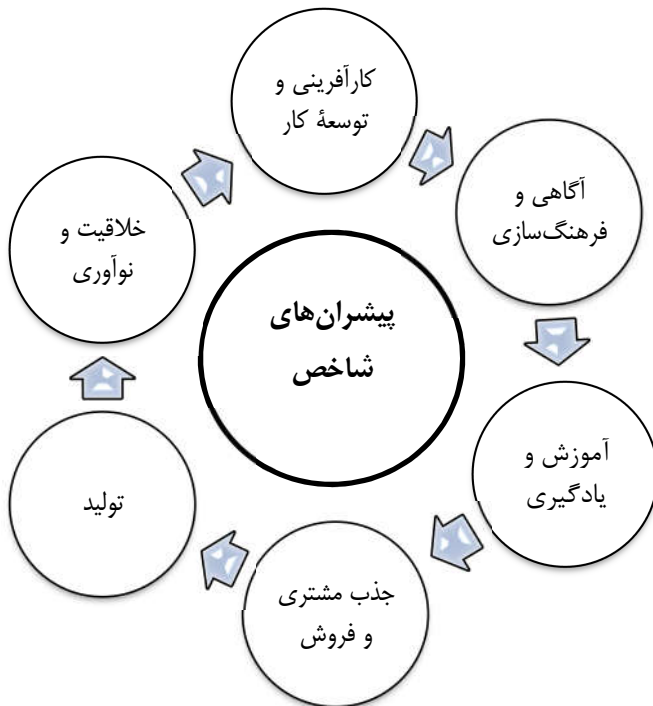
ردیف	گزاره‌های منتخب	مفاهیم	مقوله‌ها
۱	آموزش از گذشته تا الان به‌صورت استادشاگردی است اما می‌توان به‌صورت کاربردی در آموزشگاه‌ها و دانشگاه‌ها آموزش داد (کد ۷ و ۱۷).	آموزشگاه‌ها و دانشگاه‌ها	آموزش و یادگیری
۲	با برگزاری کارگاه‌های آموزشی و اشتغال‌زایی توسط کارآفرینان و بخش خصوصی برای معرفی هنر گیوه‌بافی و آموزش و اشتغال می‌توان جوان‌ها را به این هنر جذب کرد (کد ۱، ۵، ۶، ۹ و ۱۰).	آموزش و اشتغال‌زایی توسط کارآفرینان	
۳	آموزش هنر گیوه‌بافی و بازاریابی آن از طریق آموزشگاه‌ها و کارگاه‌های بخش خصوصی (کد ۱۲، ۱۸، ۱۹ و ۲۰).	آموزش و معرفی توسط بخش خصوصی	
۴	آموزش رویه گیوه به معلولان و زنان بی‌سرپرست یا بدسرپرست با هدف خودکفایی (کد ۱۲ و ۱۶).	آموزش معلولان و قشر آسیب‌پذیر	
۵	هنرمند باید کار خود را انجام دهد و کاری به حمایت دولت نداشته باشد (کد ۴).	اتکای هنرمند به توانمندی‌های خود و بالا بردن اعتماد به نفس	استقلال فردی
۶	هنرمند امید به حمایت دولت نباشد بلکه با پشتکار و راهکارهای مناسب و تعصب روی هنر خود بتواند پیشرفت زیادی داشته باشد (کد ۱).		
۷	وقتی وارد این حرفه شدم و شروع به کار کردم مورد تمسخر اطرافیانم قرار گرفتم اما با اعتمادی که به خودم داشتم و پشتکار و خلاقیت و درآمد خوب، افرادی که مسخره‌ام می‌کردند هم جذب این کار شدند (کد ۸).		
۸	صدور پروانه تولیدی از طرف میراث‌فرهنگی که معادل پروانه کسب است، سهمیه بیمه هنرمندان از مزایای پروانه تولید است، استفاده از تسهیلات با درصد کم، تلاش برای ثبت ملی هنر گیوه‌بافی (کد ۱ و ۸).	حمایت دولت از هنرمندان و هنر گیوه‌بافی	حمایت دولتی
۹	شیوه تولید به روش قدیمی و سنتی قبل است. مشتریان خاص خود را دارد.	تولید به شیوه سنتی	تولید
۱۰	هنرمندان قدیمی و کهنه‌کار به روش سنتی گیوه تولید می‌کنند و هنرمندان جوان هم به روش سنتی و هم با تلفیق سنت و مدرن و استفاده از طرح‌های مختلف گیوه تولید می‌کنند (کد ۱ و ۶).	تولید به روش سنتی و مدرن با حفظ سبک قدیم	
۱۱	هم گیوه سنتی تولید می‌کنم هم گیوه‌هایی با طرح‌های جوان‌پسند متناسب با سلیقه مشتری برای هر دو مشتری هست (کد ۷ و ۸).		
۱۲	نبودن بافنده رویه گیوه و تولید کم آن (کد ۲، ۳ و ۴).	مشکلات تولید	
۱۳	شاگرد و هنرجو خیلی کم است به همین دلیل مشتری باید ماه‌ها در انتظار بماند (کد ۲، ۳ و ۴).		
۱۴	گیوه دهقان بازار خوبی دارد هم در داخل هم در خارج از کشور فقط عرضه کم و سرعت تولید پایین است و این باعث افزایش قیمت و تهدید بازار گیوه می‌شود (کد ۱، ۲ و ۱۱).	افزایش قیمت گیوه	اقتصادی

کارآفرینی و توسعه کار	افزایش فروش با مدیریت صحیح	۱۵	ایجاد کارگاه‌های گروهی با مدیریت همه‌جانبه به‌ویژه در شناسایی بازار فروش و جذب مشتری باعث سرعت در تولید و فروش بهتر می‌شود (کد ۱).
	ارتقای تولید با ایجاد کارگاه‌های گروهی	۱۶	ایجاد کارگاه‌های گروهی برای سرعت در تولید توسط کارآفرینان با مدیریت کارخان (کد ۱۲ و ۱۸)
		۱۷	برای سرعت در کارم با چند هنرمند گیوه‌باف همکاری می‌کنم (کد ۸).
		۱۸	در گذشته همه در این بازارچه در کنار هم در دکان‌های مستقل کار گیوه‌بافی را به‌صورت گروهی انجام می‌دادند، هم تولید بالا بود هم مشتری زیادتر بود (کد ۲، ۳ و ۴).
		۱۹	کارآفرینان و تاجران صنایع دستی با حمایت از هنرمندان گیوه‌باف برای خریدن محصولات آن‌ها به این صورت که هنرمند دغدغه فروش محصولات خود را نداشته باشد می‌توانند به تولید و گسترش این هنر کمک زیادی کنند (کد ۱۲، ۱۸، ۱۹ و ۲۰).
جذب مشتری و فروش	افزایش فروش با تنوع و خلاقیت	۲۰	هرچه خلاقیت و کیفیت در طرح‌ها و مدل‌ها بیشتر باشد و جوان‌پسندتر باشد جذب مشتری و فروش بیشتر می‌شود (کد ۶).
	افزایش فروش با کیفیت		
خلاقیت و نوآوری	حفظ شکل سنتی	۲۱	من ترجیح می‌دهم گیوه شکل سنتی خود را حفظ کند اما متناسب خانم‌ها باشد و تزیینات مختصر و سنتی داشته باشد (کد ۱۲ و ۱۵).
	تولید گیوه برای خانم‌ها		
	دارا بودن تزیینات سنتی		
	تولید گیوه‌های مینیاتوری	۲۲	استفاده از گیوه‌های مینیاتوری به‌جای طرح‌های تبلیغاتی در نمایشگاه‌ها و شرکت‌های توریستی و با به‌جای اهدای تندیس و استفاده طرح‌های تلفیقی در گیوه از هنرهایی مثل چرم‌دوزی، منجوق‌دوزی، زری‌بافی و... (کد ۱، ۷ و ۱۲).
	تلفیقی با هنرهای مشابه		
آگاهی و فرهنگ‌سازی	استفاده در شرکت‌های تبلیغاتی، توریستی و نمایشگاه‌ها	۲۳	آگاهی و شناخت نداشتن درباره این هنر و کاربردها و خاصیت درمانی آن باعث شده مردم توجه زیادی به یادگیری و تولید این نوع پاپوش نداشته باشند (کد ۱، ۵، ۶، ۹ و ۱۰).
	ناآگاهی از هنر گیوه‌بافی و کاربردهای آن		
	آموزش هنرهای سنتی در مباحث آزاد درسی	۲۴	مبحث آزاد درسی برای هنرهای سنتی به‌صورت گسترده‌تر در تمام مقاطع تحصیلی ایجاد شود که هم‌اکنون در مقاطع ابتدایی وجود دارد (کد ۹).
	بومی‌سازی آموزش هنرهای سنتی	۲۵	اضافه شدن کتاب هنرهای سنتی بومی هر استان (در سال‌های گذشته کتاب جغرافیای استانی داشتیم) می‌تواند برای آگاهی و شناخت دانش‌آموزان در تمام مقاطع تحصیلی مؤثر باشد (کد ۱۰).
	نوآوری و خلاقیت در شیوه آموزش کودکان و نوجوانان	۲۶	آموزش بخش خصوصی توسط دانشجویان هنر و متخصصان به کودکان و نوجوانان برای شناخت و درک بهتر هنرهای سنتی به زبان خود آن‌ها مثل وسایل بازی، آموزش با نمایش عروسکی، فیلم‌ها و انیمیشن‌ها، بازی‌های رایانه‌ای، ماکت و عروسک‌سازی (کد ۱۲ و ۱۷).

(نگارندگان)

۱۰. تجزیه و تحلیل پیشران‌های شاخص تأثیرگذار

از مجموع مفاهیم و مقوله‌های به‌دست‌آمده حاصل از داده‌ها ۹ عامل پیشران به دست آمده است که عبارت‌اند از: ۱. تولید؛ ۲. آموزش و یادگیری؛ ۳. استقلال فردی؛ ۴. حمایت دولتی؛ ۵. آگاهی و فرهنگ‌سازی؛ ۶. اقتصادی؛ ۷. خلاقیت و نوآوری؛ ۸. کارآفرینی و توسعه کار؛ ۹. جذب مشتری و فروش. محقق بعد از پالایش و مرور پیشران‌های حاصل، شش پیشران شاخص و تأثیرگذار (تصویر ۱۵) را به شرح زیر تجزیه و تحلیل کرده است.

تصویر ۱۵: الگوی پیشران‌های شاخص تأثیرگذار در شکل‌گیری سناریو (نگارندگان)

۱-۱۰. آگاهی و فرهنگ‌سازی

«آگاهی و شناخت نداشتن نسبت به این هنر و کاربردها و خاصیت درمانی آن باعث شده مردم توجه زیادی به یادگیری و تولید این نوع پاپوش نداشته باشند» (پاسخ‌گویان کد ۱، ۵، ۶، ۹ و ۱۰). پاسخ‌گوی کد (۹) بر این باور است که برای

آگاهی و شناخت دانش‌آموزان می‌توان مبحث آزاد درسی برای هنرهای سنتی به‌صورت گسترده‌تر در تمام مقاطع تحصیلی ایجاد کرد که هم‌اکنون در مقاطع ابتدایی وجود دارد. همچنین اضافه شدن کتاب هنرهای سنتی بومی هر استان می‌تواند در این زمینه مؤثر باشد (پاسخ‌گوی کد ۱۰). شناخت هنرهای سنتی از جمله گیوه‌بافی و فرهنگ‌سازی آن می‌تواند با آموزش بخش خصوصی (دانشجویان هنر و متخصصان) از دوران کودکی و نوجوانی با وسایل بازی، نمایش عروسکی، فیلم‌ها و انیمیشن‌ها، بازی‌های رایانه‌ای، ماکت و عروسک‌سازی در جامعه نهادینه شود (پاسخ‌گویان کد ۱۲ و ۱۷).

۲-۱۰. آموزش و یادگیری

آموزش و یادگیری هنر گیوه‌بافی «از گذشته تا الان به‌صورت استادشاگردی است اما می‌توان آن را به‌صورت کاربردی در آموزشگاه‌ها و دانشگاه‌ها آموزش داد» (پاسخ‌گویان کد ۷ و ۱۷). همچنین «با برگزاری کارگاه‌های آموزشی و اشتغال‌زایی توسط کارآفرینان و بخش خصوصی برای معرفی هنر گیوه‌بافی و آموزش و اشتغال می‌توان جوان‌ها را به این هنر جذب کرد» (پاسخ‌گویان کد ۱، ۵، ۶، ۹ و ۱۰). «آموزش هنر گیوه‌بافی و بازاربایی از طریق آموزشگاه‌ها و کارگاه‌های بخش خصوصی می‌تواند باعث پیشرفت و توسعه این هنر گردد» (پاسخ‌گویان کد ۱۲، ۱۸، ۱۹ و ۲۰). زنان همواره در عرصه‌های گوناگون به‌ویژه هنرهای دستی که از ذوق و سلیقه و ظرافت سرچشمه می‌گیرد، پیش قدم بوده‌اند و این هنر و خلاقیت همواره سبب خودباوری و اعتماد به نفس آن‌ها در ایجاد اشتغال و کسب درآمد شده است (مدرس وحید ۱۳۹۵، ۸۵). پاسخ‌گویان کد (۱۲ و ۱۶) به آموزش رویه گیوه‌بافی به معلولان و زنان بی‌سرپرست یا بدسرپرست با هدف خودکفایی توجه ویژه‌ای داشته‌اند.

۳-۱۰. تولید

هنرمندان قدیمی و کهنه‌کار به روش سنتی و هنرمندان جوان، به دو روش سنتی و تلفیق سنت و مدرن و استفاده از طرح‌های مختلف گیوه تولید می‌کنند (پاسخ‌گوی کد ۱ و ۶). از جمله مشکلات اصلی تولید این هنر محدود بودن هنرجو و نبود بافنده رویه گیوه است؛ به همین دلیل مشتری باید ماه‌ها در انتظار بماند (پاسخ‌گویان کد ۲، ۳ و ۴). گیوه دهاقان به‌طور متوسط در داخل و خارج از ایران، بازار خوبی دارد ولی عرضه کم و سرعت تولید پایین باعث افزایش قیمت و تهدید بازار گیوه شده است (پاسخ‌گویان کد ۱، ۲ و ۱۱). برای اینکه هنرمند دغدغه

فروش محصول خود را نداشته باشد کارآفرینان و تاجران صنایع دستی با حمایت از هنرمندان گیوه‌باف برای خریدن محصولات آن‌ها می‌توانند به تولید و گسترش این هنر کمک زیادی کنند (پاسخ‌گویان کد ۱۲، ۱۸، ۱۹ و ۲۰).

۴-۱۰. خلاقیت و نوآوری

پاسخ‌گویان کد ۱۲ و ۱۵ در نوآوری تولید گیوه متناسب خانم‌ها با حفظ شکل سنتی و تزیینات هنری توجه ویژه‌ای داشتند. با تلفیق هنرهای مانند چرم‌دوزی، منجوق‌دوزی، زری‌بافی با هنر گیوه‌بافی و همچنین استفاده از گیوه‌های مینیاتوری به‌جای طرح‌های تبلیغاتی و هدایا در نمایشگاه‌ها و شرکت‌های توریستی و جشنواره‌ها می‌توان در تولید گیوه، خلاقانه و نوآورانه عمل کرد (پاسخ‌گویان کد ۱، ۷ و ۱۲). در تعاریف مبنایی اقتصاد خلاق، مؤلفه‌های خاصی مطرح شده است تا یک صنعت یا حرفه و محصول را بتوان در طبقه‌بندی‌های موجود صنایع خلاق قلمداد کرد. نخست اینکه ارزش افزوده تولیدات و محصولات این صنایع نسبت به مواد اولیه آن‌ها بالا بوده و این ارزش بالا، ناشی از خلاقیت ذهنی و ابداعات فکری تولیدکنندگان و هنرمندان آن‌هاست. از این نظر خلاقیت ذهنی خالقان آثار، اهمیت پیدا خواهد کرد (مدرس وحید ۱۳۹۵، ۶۲).

۵-۱۰. جذب مشتری و فروش

افزایش خلاقیت، تنوع در طرح و نقش، کیفیت و جوان‌پسند بودن، عامل جذب مشتری و ارتقای فروش می‌گردد (پاسخ‌گوی کد ۶). ایران، یکی از سه کشور برتر در زمینه تولیدات فرآورده‌های دستی است که این موضوع سبب شده این کشور هرساله پذیرای گردشگران داخلی و خارجی بسیاری باشد و بتواند از این طریق اقدام به کارآفرینی، درآمدزایی و جذب گردشگر کند. با توجه به اینکه کالای صنایع دستی ایران سومین کشور تولیدکننده صنایع دستی به‌لحاظ تنوع است، بین علاقه‌مندان در خارج از کشور از جمله در اتحادیه اروپا، آفریقا، کشورهای حاشیه خلیج فارس و کسانی که به دنبال ریشه‌های هنر هستند، جایگاه ویژه‌ای دارد. برای همین است که باید گفت صنایع دستی، سفیر کشور ماست. پس باید این جذابیت صنایع دستی تقویت شود و جایگاه آن روزبه‌روز بیشتر و ویژه‌تر دیده شود (مدرس وحید ۱۳۹۵، ۶۱).

۶-۱۰. کارآفرینی و توسعه کار

به‌گفته پاسخ‌گویان کد ۲، ۳ و ۴، در گذشته هنرمندان گیوه‌باف، گیوه‌دوز و تخت‌کش‌ها در مغازه‌ها و کارگاه‌های مستقل خود به‌صورت گروهی و منظم به تولید گیوه می‌پرداختند که این هماهنگی در کار باعث افزایش عرضه و تقاضا (مشتری) بوده است. بنابراین ایجاد کارگاه‌های گروهی با مدیریت همه‌جانبه به‌ویژه در شناسایی بازار فروش و جذب مشتری باعث سرعت در تولید و فروش بهتر است (پاسخ‌گوی کد ۱). مایکل تودارو^۳ توسعه را جریانی می‌داند که لازمه آن تغییرات اساسی در ساخت اجتماعی، طرز تلقی عامه مردم و نهادهای ملی و نیز تسریع رشد اقتصادی، کاهش نابرابری و ریشه‌کن کردن فقر مطلق است. توسعه در اصل باید نشان دهد که مجموعه نظام اجتماعی، هماهنگ با نیازهای متنوع اساسی و خواسته‌های افراد و گروه‌های اجتماعی در داخل نظام، از حالت نامطلوب زندگی گذشته خارج شده و به‌سوی وضع یا حالتی از زندگی که از نظر مادی و معنوی بهتر است، سوق یابد. کارآفرینی از ابزارهای مهم توسعه به‌شمار می‌آید و اثر خود را از راه افزایش اشتغال در جامعه بر جا می‌گذارد. ابعاد دیگر توسعه اقتصادی که از رشد کارآفرینی مایه می‌گیرد بهره‌گیری بهینه از منابع، گوناگونی تولیدات و صادرات، افزایش ارزش افزوده، رقابت بر پایه شایستگی و شناخت مزیت‌های نسبی در سطح ملی است (مدرس وحید ۱۳۹۵، ۶۷).

۱۱. سناریوها

سناریونویسی یکی از متداول‌ترین شیوه‌های آینده‌پژوهی است. سناریو داستانی است که رویدادهای آینده را با استفاده از روابط علی و منطقی به رویدادهای امروز جهان پیوند می‌زند. سناریوها مهارت اندیشیدن به آینده و قدرت تجسم و ابداع آینده‌های مطلوب را به وجود می‌آورند (رستمی، کشاورز، و خجسته ۱۳۹۷، ۸۸). سناریوهای حاصل از تجزیه و تحلیل پیشران‌های تأثیرگذار بر آینده به شرح زیر است:

۱-۱۱. درنای امید

ناآگاهی مردم از هنر گیوه‌بافی و مزایای درمانی آن و رونق کفش‌هایی با طرح‌های متنوع و مشتری‌پسند و محدود بودن هنرجو باعث به‌انزوا رفتن این هنر و مشکلات اساسی در تولید آن شده است. بنابراین رسانه‌های ملی، نهادهای آموزشی و فرهنگی و اقتصادی (دولتی و خصوصی) می‌توانند به‌واسطه تبلیغات، تولید فیلم‌های مستند، ایجاد نمایشگاه‌ها و جشنواره‌ها، ساخت اپلیکیشن و انیمیشن‌ها و... به تقویت باورهای

فرهنگی برای آگاهی، خرید و ترویج صنایع هنری، اطلاع‌رسانی از مزایای سرمایه‌گذاری و کارآفرینی، نقش مؤثری را ایفا کنند. ایجاد این عوامل باعث جذب، تقویت و توانمندسازی تخصصی هنرجویان شده و می‌توان امید آینده مطلوبی برای هنر گیوه‌بافی و دیگر هنرهای سنتی داشت.

۲-۱۱. سیمرغ

با توجه به اینکه در گذشته گیوه با هماهنگی بین گیوف‌باف (بیشتر خانم‌ها به این کار می‌پرداختند)، گیوه‌دوز، چرم‌ساز و تخت‌کش به صورت گروهی تولید می‌شده و باعث رونق این هنر بوده است. در حال حاضر کارگاه‌ها به صورت انفرادی است و این عامل کاهش در تولید شده است. اگر با مدیریت صحیح توسط دولت یا بخش خصوصی هماهنگی لازم بین هنرمندان (گیوه‌باف، گیوه‌دوز و تخت‌کش)، کارآفرینان، سرمایه‌گذاران و فروشندگان ایجاد و کار تولید گیوه به صورت گروهی و تیمی با ارتقای کیفیت انجام شود زمینه برای جذب هنرجویان و علاقه‌مندان، ایجاد انگیزه برای رشد و پیشرفت، اشتغال‌زایی برای زنان و جوانان، ایجاد خلاقیت و نوآوری، تنوع در محصول، جذب مشتری، افزایش فروش و در نهایت رونق و توسعه اقتصادی، فرهنگی و تعامل اجتماعی برای این هنر فراهم می‌گردد.

۳-۱۱. ای کیوسان

در دنیای صنعتی و مدرنیزه امروز با توجه به تغییرات و تنوع در سلیقه‌ها و افزایش بازار رقابت، برای اینکه هنر گیوه‌بافی بتواند به تداوم و حیات خود ادامه دهد ایجاد خلاقیت و نوآوری و تنوع در این هنر الزامی است. هنرمندان و کارآفرینان هنر گیوه‌بافی با کسب آموزش و بهره‌گیری از هوش و خلاقیت خود و همگام شدن با دنیای مدرن البته با حفظ سنت می‌توانند محصولات متنوعی برای جذب مشتری و افزایش فروش تولید کنند. همچنین می‌توانند با هنرمندان رشته‌های دیگر در تعامل باشند و محصولات از تلفیق با هنرهای دیگر (ترمه‌بافی، قلاب‌دوزی، چرم‌دوزی، پته‌دوزی) ایجاد کنند. با ایجاد محصولات فاخر و جذاب و هماهنگ با سلیقه مردم ایران و جهان در هر سن و جنسیتی، آینده درخشانی در انتظار این هنر خواهد بود.

۴-۱۱. سازده کوچولو

چنانچه خانواده‌ها نقش مؤثری در نهادینه کردن و تقویت باورهای فرهنگی و تحریک خلاقیت و نوآوری فرزندان خود ایفا کنند (برای مثال: ساخت عروسک با لباس‌ها و پاپوش‌های سنتی، سازه‌ها و ماکت‌ها، کشیدن نقاشی، قصه‌های عامیانه، رفتن به نمایشگاه‌ها و بازارچه‌ها و مکان‌های سنتی و...)، همچنین اگر نهادهای آموزشی (دولتی و خصوصی) زمینه آشنایی به تمام جنبه‌های صنایع دستی از سطح دبستان تا دانشگاه را فراهم کنند و به تقویت روحیه خودکفایی و خودباوری، کار تیمی، ترویج کارآفرینی، تقویت مهارت‌ها بپردازند، باعث تداوم، رونق و توسعه (فرهنگی، اقتصادی و اجتماعی) هنرهای سنتی و هنر گیوه‌بافی خواهد شد.

۱۲. نتیجه‌گیری

هدف پژوهش حاضر واکاوی عمیق در زمینه هنر گیوه‌بافی شهرستان دهقان، شناسایی عوامل اثرگذار و ارائه راهکارهای مناسب برای توسعه، تداوم و آینده بهتر این هنر است. بدین منظور با مطالعه پیشینه و مصاحبه با هنرمندان و صاحب‌نظران، عوامل و پیشران‌های شاخص و تأثیرگذار شناسایی شدند. پس از تجزیه و تحلیل پیشران‌های کلیدی، سناریوهای پژوهش شکل گرفت که عبارت‌اند از: سناریوی درنای امید، سیمرغ، ای کیوسان و سازده کوچولو. در سناریوی درنای امید، ناآگاهی مردم از هنر گیوه‌بافی و معدود بودن هنرجو باعث به انزوا رفتن این هنر و مشکلات اساسی در تولید آن شده است. بنابراین رسانه‌های ملی، نهادهای آموزشی و فرهنگی و اقتصادی (دولتی و خصوصی) می‌توانند در آگاه‌سازی و فرهنگ‌سازی این هنر نقش مؤثری داشته باشند. در سناریوی سیمرغ، به دلیل کارگاه‌های انفرادی و سرعت پایین در تولید، خرید و فروش کاهش پیدا کرده است. دولت و بخش خصوصی می‌توانند با مدیریت اصولی و کارآفرینی و ایجاد کار تیمی هنرمندان را حمایت و اشتغال‌زایی کنند. در سناریوی ای کیوسان، عامل کلیدی، خلاقیت و نوآوری است. هنرمندان و کارآفرینان هنر گیوه‌بافی با کسب آموزش و بهره‌گیری از هوش و خلاقیت خود و همگام شدن با دنیای مدرن البته با حفظ سنت می‌توانند محصولات متنوعی برای جذب مشتری و افزایش فروش تولید کنند و با ایجاد محصولات فاخر و جذاب و هماهنگ با سلیقه مردم ایران و جهان در هر سن و جنسیتی، آینده درخشانی در انتظار این هنر خواهد بود. و در نهایت سناریوی سازده کوچولو، خانواده و نهادهای آموزشی (دولتی و

خصوصی) را عامل کلیدی برای آموزش و تقویت باورهای فرهنگی، تقویت روحیه خودکفایی و خودباوری، کار تیمی، ترویج کارآفرینی، تقویت مهارت‌ها در تمام سنین مختلف می‌داند. ایجاد این عوامل باعث جذب، تقویت و توانمندسازی تخصصی هنرجویان شده و باعث تداوم، رونق و توسعه (فرهنگی، اقتصادی و اجتماعی) هنر گیوه‌بافی می‌گردد و می‌توان آینده مطلوبی برای این هنر انتظار داشت.

منابع

۱. ادیب، عبدالمحمود. ۱۳۹۰. زادگاه من دهقان. اصفهان: انتشارات چهارباغ کوی سینما سپاهان.
۲. چیت‌ساز، محمدرضا. ۱۳۷۹. تاریخ پوشاک ایرانیان. تهران: انتشارات سمت.
۳. حافظی، رضا. و حمید اسماعیل‌زاده. ۱۳۹۳. راهنمای سناریونگاری. بی‌جا: انتشارات وزارت بهداشت.
۴. دهخدا، علی‌اکبر. ۱۳۷۷. لغت‌نامه. تهران: مؤسسه انتشارات و چاپ دانشگاه تهران.
۵. دادور، ابوالقاسم، و لیلا پور کاظمی. ۱۳۸۸. «پای‌پوش‌های زنان روستایی و عشایر ایران». زن در توسعه و سیاست، ش. ۲۷: ۱۳۹-۱۶۵.
۶. رستمی، محسن، رضا خجسته، و عیسی کشاورز. ۱۳۹۷. مبانی آینده‌پژوهی. بی‌جا: انتشارات پشتیبان.
۷. رستمی، محسن، عیسی کشاورز، و رضا خجسته. ۱۳۹۷. روش‌های آینده‌پژوهی در صنایع فرهنگی. بی‌جا: انتشارات پشتیبان.
۸. رضایی، کمال. ۱۳۹۱. «بررسی اثر تولیدات صنایع دستی بر اقتصاد خانوار روستایی (مطالعه موردی: گیوه‌بافی منطقه اورامانات)». پایان‌نامه کارشناسی ارشد. دانشگاه گیلان.
۹. سرلک، رضا. ۱۳۹۷. «گیوه و گیوه‌کش». نشریه نامه فرهنگستان، ش. ۱۶: ۷۰-۷۴.
۱۰. شجاع نوری، فروغ الصباح، معصومه جمالی، نیکو شجاع نوری، فرزانه هنربخش، و مرتضی اکبری. ۱۳۹۵. «عوامل مؤثر بر توسعه کسب‌وکار صنایع دستی (مطالعه موردی: کلاش، گیوه کردستان)». مجله پژوهش و برنامه‌ریزی روستایی ۵ (۲): ۹۲-۸۰.
۱۱. صداقت‌کیش، جمشید. ۱۳۶۵. «تاریخچه صنعت گیوه‌دوزی در ایران: گیوه و ملکی». نشریه چیستا، ش. ۳۵: ۳۴۶-۳۳۵.
۱۲. عمید، حسن. ۱۳۸۱. لغت‌نامه. تهران: انتشارات امیرکبیر.
۱۳. علی‌پور دهقانی، محمدرضا. ۱۳۹۹. گیوه‌پاوشی به قدمت تاریخ. اصفهان: کاشف علم.
۱۴. عناقه، عبدالرحیم، و اصغر محمدی. ۱۳۸۱. سیمای دهقان (سمیرم سفلی). تهران: انتشارات پیراسته.
۱۵. کریمی، محسن، و نسیمه حبیبی. ۱۳۸۹. «گیوه (جوراب) سنجانی، هنری رو به فراموشی». کتاب ماه هنر، ش. ۱۴۳: ۱۲۴-۱۲۹.
۱۶. مدرس وحید، زهرا. ۱۳۹۵. «بررسی رویکردهای اقتصادی متناسب با محصولات صنایع دستی مبتنی بر اهداف توسعه پایدار». پایان‌نامه کارشناسی ارشد. دانشگاه الزهراء، استاد راهنما: مهین سهرابی نصیرآبادی.
۱۷. معین، محمد. ۱۳۸۱. فرهنگ معین. تهران: انتشارات آدنا: کتاب راه نو.
۱۸. نیکویی، زهرا، پدram پیوندی، و ابوالفضل داودی. ۱۳۹۴. «کارآفرینی و نوآوری با استفاده از توسعه روند تولید پای‌پوش سنتی گیوه». کنفرانس بین‌المللی مدیریت، اقتصاد و مهندسی صنایع: ۱-۱۰.
۱۹. وولف، هانس. ۱۳۸۴. صنایع دستی کهن ایران. ترجمه سیروس ابراهیم‌زاده. تهران: انتشارات علمی و فرهنگی.
۲۰. هاشمی، غلامرضا. ۱۳۹۵. «بررسی و شناخت ویژگی‌های گیوه آجیده: صنایع دستی بومی منطقه سنجان». دوفصلنامه تخصصی دانش مرمت و میراث فرهنگی ۴ (۷): ۳۵-۴۷.
۲۱. یارشاطر، احسان. ۱۳۸۳. پوشاک در ایران زمین. تهران: انتشارات امیرکبیر.

22. URL 1 : <https://tinyurl.com/yr87k9j6>

23. URL 2 : <https://tinyurl.com/2vjf38yz>

24. URL 3 : <https://tinyurl.com/3pjemp46>

25. URL 4 : <https://tinyurl.com/ymkuxuuh>

26. URL 5 : <https://fa.wikipedia.org/wiki/%DA%AF%DB%8C%D9%88%D9%87>